

ทุเรียนไทยกับความท้าทายที่ไม่ควรมองข้าม

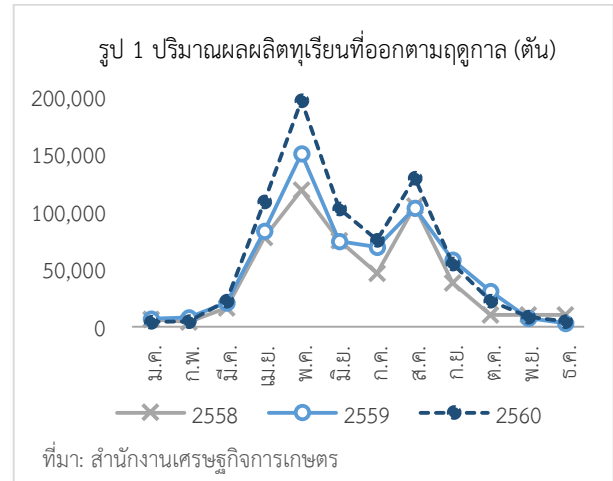
นางสาวศิริดา ศิริเบญจพฤกษ์
ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ
ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพรวมการผลิตและการเพาะปลูกทุเรียนของไทย

ทุเรียนถือเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของไทย โดยสร้างรายได้มากเป็นอันดับที่ 2 ในสินค้ากลุ่มไม้ผลรองจากมะม่วง จากข้อมูลคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่าในปี 2560 มูลค่าผลผลิตของทุเรียนอยู่ที่ 3,963.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 23.7 ของมูลค่าผลผลิตกลุ่มไม้ผล สูงเป็นอันดับที่ 2 รองจากมะม่วง โดยการขยายตัวเฉลี่ยของมูลค่าทุเรียนในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 21.2 ต่อปี สะท้อนถึงราคาที่เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับกระแสนิยมบริโภคทุเรียนที่เติบโตขึ้นจากในและนอกประเทศในช่วงที่ผ่านมา ทั้งนี้ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ได้ประมาณการผลผลิตทุเรียนที่จะออกสู่ตลาดในปี 2561 ราว 798,008 ตัน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าผลผลิตปี 2560 ถึงร้อยละ 25.7 จากอานิสงส์ของการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกในปี 2556 จะทยอยให้ผลผลิตในปีนี้มากกว่าในอดีต

เนื้อที่เพาะปลูกทุเรียนรวมทั้งประเทศในปัจจุบันอยู่ที่ 605,146 ไร่ โดยปลูกมากที่สุดใภูมิภาคใต้และภาคตะวันออก ข้อมูลปี 2560 แสดงให้เห็นว่าเนื้อที่ให้ผลของทุเรียนกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ 302,416 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนที่ร้อยละ 49.9 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั่วประเทศ โดยปลูกมากที่จังหวัดชุมพร ขณะที่ภาคกลางและภาคตะวันออกมีเนื้อที่เพาะปลูกรวมกัน 262,543 ไร่ เป็นสัดส่วนที่ร้อยละ 43.4 และปลูกมากที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งนี้ ทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีเนื้อที่ปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 89.6 ของเนื้อที่ปลูกทุเรียนทั้งประเทศ รองลงมาได้แก่ พันธุ์ชะนี พันธุ์กระดุม พันธุ์ก้านยาว และพันธุ์อื่นๆ โดยผลผลิตทุเรียนตามปกติจะออกสู่ตลาด 2 ช่วง

คือ ช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายนในภาคตะวันออก และช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายนในภาคใต้ (รูป 1)

ปี 2560 ประเทศจีนเป็นตลาดส่งออกทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ใหญ่ที่สุดของไทย แต่เป็นการส่งออกผ่านเวียดนามเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสิทธิพิเศษทางภาษี ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามมูลค่าส่งออก พบว่าเวียดนามเป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่ง จำนวน 9,948.4 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.0 ของมูลค่าส่งออกทุเรียนทั้งหมด ขณะที่ประเทศจีนเป็นตลาดส่งออกอันดับสองและมีสัดส่วนที่ร้อยละ 35.5 โดยปัจจัยที่ทำให้การส่งออกไปยังเวียดนามนำหน้าจีน ซึ่งเป็นตลาดผู้บริโภคหลัก เกิดจากสิทธิพิเศษด้านภาษีสำหรับประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับจีน ส่งผลให้อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มในสินค้าผักผลไม้ที่เวียดนามส่งออกไปขายยังจีนอยู่ที่ร้อยละ 5 เทียบกับอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มหากสินค้าผักผลไม้ไทยส่งออกไปยังจีนโดยตรงที่ร้อยละ 13 ซึ่งทำให้ราคาขายทุเรียนแพงและไม่สามารถแข่งขันด้านราคาได้ จึงทำให้ผู้ส่งออกทุเรียนจากไทยใช้วิธีส่งออกไปยังจีนโดยผ่านทางเวียดนาม นอกจากนี้ ข้อมูล Trade map จาก

International Trade Center (ITC) แสดงให้เห็นว่ามูลค่าทุเรียนที่เวียดนามส่งออกไปยังประเทศจีนคิดเป็นร้อยละ 98.5 ของมูลค่าทุเรียนที่เวียดนามส่งออกไปยังตลาดโลก จึงสามารถสรุปได้ว่าปลายทางที่แท้จริงของทุเรียนไทยคือประเทศจีน โดยส่งออกผ่านเวียดนามก่อนเนื่องจากความแตกต่างของภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยตลาดส่งออกทุเรียนของไทยนอกเหนือจากเวียดนามและจีน คือ ฮองกง ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา โดยสินค้าทุเรียนผลสดได้รับความนิยมในต่างประเทศมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนที่ร้อยละ 88.6 ขณะที่ผลิตภัณฑ์แปรรูป อาทิ ทุเรียนแช่แข็ง ทุเรียนอบแห้ง ทุเรียนกวน และทุเรียนกวนยังคงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นต่อเนื่องเช่นกัน

ลึกลับความท้าทายต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทย

ลิ่ง เป็นคำเรียกอย่างไม่เป็นทางการของนิติบุคคลผู้ประกอบการธุรกิจโรงคัดบรรจุเพื่อรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรแล้วส่งออกไปยังประเทศปลายทาง ปัจจุบันธุรกิจโรงคัดบรรจุมีทั้งที่จัดตั้งโดยคนไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งการเข้ามาทำธุรกิจของโรงคัดบรรจุของชาวต่างชาติมีหลายรูปแบบ อาทิ การจัดตั้งเป็นโรงคัดบรรจุอย่างถูกกฎหมาย เช่น ร่วมทุนกับคนไทยในอัตราส่วน ต่างชาติร้อยละ 49 และคนไทยร้อยละ 51 โดยที่ไม่นิยมจดทะเบียนเป็นบริษัทต่างชาติในไทย และการเข้ามาจัดตั้งโรงคัดบรรจุโดยใช้นอมินีคนไทย หรือแม้กระทั่งการเข้ามาทำธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น บุคคลธรรมดาที่ถือหนังสือเดินทางประเภทท่องเที่ยว หรือพำนักชั่วคราวแต่ลักลอบทำธุรกิจโรงคัดบรรจุ เป็นต้น

ทั้งนี้ ข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตรปี 2560 พบว่า มีผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ (ลิ่งผลไม้) ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรทั้งหมด 389 ราย ในจำนวนนี้ เป็นลิ่งทุเรียนจำนวน 210 ราย โดยกระจุกตัวในภาคกลางจำนวน 119 ราย ส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดจันทบุรี และภาคใต้จำนวน 91 ราย ซึ่งส่วน

ใหญ่อยู่ในจังหวัดชุมพร (ตาราง 1) นอกจากนี้ ลิ่งทุเรียนต่างชาติทั้งที่ร่วมทุนกับคนไทยในอัตราส่วน 49:51 และจัดตั้งเองล้วนมีเงินทุนจัดตั้งเฉพาะผู้มีสัญชาติจีน จากข้อมูลพบว่าลิ่งทุเรียนชาวจีนจำนวน 17 ราย มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 4.4 จากจำนวนลิ่งผลไม้ทั้งหมดในประเทศ

อย่างไรก็ดี ข้อมูลข้างต้นกล่าวถึงลิ่งที่ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงลิ่งนอกระบบอีกจำนวนมากที่ยากแก่การตรวจสอบ ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เร่งขึ้นทะเบียนลิ่งเหล่านี้ เพื่อให้สามารถควบคุมดูแลการประกอบอาชีพของชาวต่างชาติ รวมถึงจัดระเบียบการดำเนินงานของลิ่งชาวต่างชาติที่ไม่อยู่ในระบบให้เรียบร้อย

ตาราง 1 จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตร

ประเภทกิจการที่ได้รับมาตรฐาน GMP	จำนวน (ราย)	สัดส่วน (%)
โรงคัดบรรจุทุเรียน	210	54.0
บุคคลธรรมดาชาวไทย	132	33.9
นิติบุคคลไทย 100%	54	13.9
นิติบุคคลไทยร่วมทุนต่างชาติ (ไทย 51% ต่างชาติ 49%)	16	4.1
นิติบุคคลต่างชาติ 100%	1	0.3
นิติบุคคลไม่ทราบประเภท	7	1.8
โรงคัดบรรจุผลไม้อื่น ๆ ¹	179	46.0
โรงคัดบรรจุผลไม้ทั้งหมด	389	100.0

แม้ลิ่งชาวจีนจะมีส่วนช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายบางส่วนแก่เกษตรกร แต่เป็นดาบสองคมต่อการตลาดของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง จากการสอบถามเกษตรกรสวนทุเรียนจำนวนหนึ่ง พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตให้กับลิ่งชาวจีนเป็นหลัก เนื่องจากให้ราคาดี โดยตัวแทนจากลิ่งชาวจีนจะตระเวนสำรวจสวนต่างๆ ช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อเข้าไปเสนอราคาซื้อเหมาสวนและทำสัญญาเข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อถึงวันที่ตกลงตามสัญญา ลิ่งจะนำคนงาน

¹ หมายถึง โรงคัดบรรจุผลไม้ชนิดอื่นๆ ที่ไม่รวมทุเรียน (ที่มา: กรมวิชาการเกษตร)

² GMP – Good Manufacturing Practice เป็นหลักเกณฑ์ในการผลิตอาหารเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและได้มาตรฐานด้านสุขลักษณะ

ของตนเข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตถึงสวนและบรรทุกไปยัง
โรงคัดบรรจุเอง จากนั้นจะนำไปคัดแยกคุณภาพ บรรจุ
ลงกล่อง แล้วส่งออกไปยังตลาดประเทศจีนเป็นหลัก
แม้การเข้ามาของล้งชาวจีนจะมีข้อดีในการลดต้นทุน
การดำเนินงานบางส่วนของผู้เกษตรกร แต่ได้สร้างความ
ท้าทายต่อการตลาดของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ดังนี้
**(1) การกำหนดราคารับซื้อทุเรียนที่ไม่เป็นธรรมแก่
เกษตรกร** ดังตัวอย่างจากประเด็นตู้สินค้าที่บรรจุ
ทุเรียนไทยถูกตีกลับจากด่านศุลกากรจีนเนื่องจากนำ
ทุเรียนอ่อนเข้าไปขายในประเทศจีน ส่งผลให้ล้งชาว
จีนบางรายนำประเด็นดังกล่าวมาคร่ำครวญรับซื้อ
ผลผลิตโดยที่เกษตรกรไม่ทราบข้อเท็จจริง สะท้อนถึง
การรับรู้ข้อมูลที่ไม่สมดุลงัน (Information
asymmetry) ระหว่างผู้รับซื้อและผู้ขายผลผลิต เนื่อง
จากล้งในฐานะพ่อค้าคนกลาง มีความใกล้ชิดกับฝั่ง
ผู้บริโภค จึงอ่อนไหวต่ออุปสงค์ของตลาดมากกว่า **(2)
อำนาจกำหนดราคารับซื้อตกอยู่ในมือของล้งชาวจีน
มากขึ้น** เนื่องจากเกษตรกรชาวไทยส่วนใหญ่พึ่งพา
การขายผลผลิตให้กับล้งชาวจีน และตลาดส่งออกของ
ทุเรียนไทยกระจุกตัวในประเทศจีน **(3) การแย่งส่วน
แบ่งการตลาดกับธุรกิจส่งออกของไทย** เนื่องจากล้ง
ดำเนินการครบวงจรตั้งแต่การเก็บเกี่ยวผลผลิต
จนกระทั่งส่งออก ทั้งยังมีแนวโน้มได้เปรียบด้าน
กฎระเบียบในการนำเข้าสินค้าไปในตลาดประเทศจีน
จึงสร้างผลกระทบต่อรายได้ผู้ประกอบการธุรกิจ
ส่งออกชาวไทยอย่างเลี่ยงไม่ได้

**กระแสการบริโภคทุเรียนจากประเทศจีน
เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของอุตสาหกรรมทุเรียนใน
ไทย แต่ต้องจับตามองอนาคตราคาทุเรียนไทยอย่าง
ใกล้ชิด** เนื่องจากปัจจุบันราคาทุเรียนไทยได้รับ
อานิสงส์จากค่านิยมบริโภคทุเรียนของชาวจีน ดังที่
เห็นจากส่วนแบ่งตลาดของประเทศคู่ค้าในสินค้า
ทุเรียน และการลงนามรับซื้อทุเรียนจำนวนมากจาก
บริษัท E-commerce ยักษ์ใหญ่ของจีนเมื่อต้นปี 2561
เพื่อขายผ่านช่องทางออนไลน์ให้แก่ผู้บริโภคชาวจีนใน

ราคาที่สูงถึง 990 บาทต่อลูก ส่งผลให้ล้งสามารถตั้ง
ราคารับซื้อสูงได้ตามภาวะอุปสงค์ของตลาด ทั้งนี้ สิ่ง
ที่น่ากังวล คือ ราคาทุเรียนที่ปรับตัวดีขึ้นต่อเนื่องช่วง 5
ปีที่ผ่านมาดึงดูดให้เกษตรกรหลายรายหันมาปลูก
ทุเรียนเพิ่มขึ้น แต่ในระยะ 5 ปีข้างหน้าหากเนื้อที่
เพาะปลูกทุเรียนใหม่ช่วงปี 2559-2560 ที่รวมกันกว่า
8 หมื่นไร่ ทอยให้ผลผลิตออกสู่ตลาดโดยไม่มีการ
ควบคุมดูแลการดำเนินงานของล้งชาวจีนเหล่านี้ อาจ
สร้างแรงกดดันแก่ราคาทุเรียนไทยให้ลดลงดังที่เคย
ปรากฏในสินค้าเกษตรหลายชนิดที่ผ่านมา แนวทาง
ปรับตัว คือ การเร่งขยายการส่งออกไปยังประเทศจีน
และประเทศอื่นๆ เพื่อรองรับผลผลิตที่จะออกสู่ตลาด
ในอนาคตจากการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก

**การรักษาเสถียรภาพราคาทุเรียนและ
ป้องกันการถูกแทรกแซงกลไกตลาดจากต่างชาติ
ควรเริ่มตั้งแต่วันนี้** ปัจจุบันทางการไทยเริ่ม
ควบคุมดูแลล้งชาวจีนผ่านการใช้มาตรการต่างๆ อาทิ
การจัดระเบียบการค้า การประกอบธุรกิจของคนต่าง
ด้าว การทำงานของคนต่างด้าว มาตรฐานสินค้าเกษตร
การจัดเก็บภาษี และมาตรการแข่งขันทางการค้า โดย
มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการแข่งขัน
ระหว่างธุรกิจไทยและต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ยังม
ีความท้าทายอีกหลายประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไข ไม่
ว่าจะเป็น การควบคุมการมีอำนาจเหนือราคาตลาด
และการรักษาเสถียรภาพระดับราคาสินค้า เพื่อลด
ผลกระทบต่อรายได้เกษตรกร ทั้งนี้ ข้อเสนอสำหรับ
เกษตรกรสวนทุเรียนรายย่อย คือ การรวมกลุ่มจัดตั้ง
เป็นกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองราคา
นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนทำการวิจัยและ
พัฒนาการเพิ่มมูลค่าสินค้าทุเรียนที่สอดคล้องกับ
พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อลดแรงกดดันจากการเสีย
อำนาจต่อรองราคา ขณะที่ภาครัฐควรมีกฎระเบียบ
ทางการค้าที่สร้างความเป็นธรรมแก่เกษตรกร ล้งชาว
ไทยและล้งชาวต่างชาติ **ดังนั้น หากทุกภาคส่วนที่
เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแล**

รักษาระบบการตลาดทุเรียนไทยไปควบคู่กัน จะ
สามารถช่วยให้อุตสาหกรรมทุเรียนไทยเติบโตอย่าง
ยั่งยืนต่อไป

Disclaimer:

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล จึงไม่จำเป็นต้อง
สอดคล้องกับความคิดเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทย